

VEGYESEK.

Jelentés az Erdélyi Múzeum Ásvány- és Földtani gyűjteményeinek állapotáról az 1903. esztendőben.

Igen tisztelt Közgyűlés!

Az elmúlt esztendőnek feljegyzésre méltó eseményei között első helyen áll a magyar orvosok és természetvizsgálóknak látogatása XXXII-ik nagygyűlésük alkalmából.

Ennek előkészítésében tárunk is kivette a maga részét, nevezetesen:

1. Jelentést tevő megírta Ásvány- és Földtani gyűjteményeink állapotát, kapcsolatban az Egyetem megfelelő gyűjteményeivel a vándorgyűlés alkalmából kiadott Emlékkönyv számára. Ez az ismeretetés — a szerkesztőségtől megszabott szűk keretében is — hiszem, hozzájárult ahhoz, hogy hazánk erdélyi részére vonatkozólag első helyen álló gyűjteményünk hazai orvosaink és természetvizsgálóink körében ismeretesebbé váljon, mint volt eddig.

2. Gondoskodtunk arról, hogy a vándorgyűlésnek tagjai ne csak az itt időzésükkor állandóan nyitva tartott gyűjteményeinkben láthassák Erdélynek geológiai és mineralógiai nevezetességeit, hanem a szaküléseken tartott előadások révén ismereteink újabb sugaraival megvilágítva nézhessék hegyeinknek nehány, a kirándulásokra is kiszemelt érdekesebb részét.

Ebből a célból *Határhegyeink képződéséről* írtam egy a természettudományi szakülésen előadott általános, tájékoztató ismeretést, különös tekintettel a tervezett kirándulásokra. A vezetésem alatt álló egyetemi intézet tanársegéde, K. SZENTPÉTERY ZSIGMOND pedig *Túr és Koppánd vidékének tüzeseredésű kőzeteiről* tartott előadást, miáltal előbbre vitte a hasonló geológiai képződésű, híres Tordai-hasadék tudományos, részletesebb megismerésének ügyét.

Gyűjteményeinkben is történtek vendégeink jövetele előtt rendezkedések, nevezetesen:

3. A földközi helyiségek aszfaltozással szárazakká tétetvén, az itten elhelyezett üveges szekrényekben kiállítottuk *gyergyó-ditrói elacolithsyenit* gyűjteményünk egy részét, továbbá a *csertési Ferencz József altáró, Friese-akna, Cseh Lajos-akna* kőzeteit, *Eperjes-tokaji hegység, Selmech-Körmöczbánya* vidéke, *Visegrád, Székesfehérvár*

környékéről való és néhány nevezetesebb *külföldi* gyűjteményeinket. A földszinten levő főgyűjteményeinkben befejeztük a még hátralévő czédulázásokat és így elértük azt, hogy a földszinti, legfőbb gyűjteményeink valamennyi kiállított példájánál leolvasható a reávonatkozó legszükségesebb adat.

A vándorgyűlés ideje alatt, én magam — őszinte sajnálatomra — nem lehettem itthon. Fontos tudományos érdekeim azt kívánták, hogy a nemzetközi geológiai congressus egyik olyan kirándulásában vegyek részt, a melyik kirándulásra közoktatásügyi kormányunktól útisegélyt kértem és kaptam meg akkor, a mikor a bekövetkezett *collisio officiorum*-ról sejtellem sem lehetett.

Ha volna valaki, a ki távolléteket hibámúl róttá fel, szolgáljon az előbbieket megnyugtatósúl az is, hogy a vándorgyűlés ideje alatt a vezetésem alatt álló egyetemi intézet régi személyzetének jelenlétében, idejekorán elkészült tárunk épen olyan rendben várta az érdeklődőket, mint a minőben várta volna akkor, ha én is itthon vagyok. A látogatók száma azonban messze alatta maradt várakozásunknak.

Ha az előbbieket mellett még arra is gondolunk, hogy egy gyűjtemény vezetőjének tudományos haszna haszon az illető gyűjteményre is, akkor teljes meggyőződésem szerint ásványtárunkra egyáltalában nem járt káros következménnyel az, hogy a vándorgyűlés ideje alatt személyesen nem voltam itt. Távolléteket csak azért sajnálom, mert így nem volt részem abban az örömben, a melyet kedves vendégeink időzése nekem is nyújtott volna.

Ezek után gyűjteményeink tárgyainak feldolgozásáról, mint múlt esztendei tevékenységünknek az előbbiekhöz szorosan hozzá-simuló részéről óhajtók számot adni.

Régebbi jelentéseimből is kiténik, hogy tárunk egyik fontos feladataúl ismerem Erdély nyugati Határhegységét, ezt a hozzánk legközelebb eső területet, — a melyik nemcsak szép hazánknek, hanem egész kontinensünknek egyik legérdekesebb része, a melyhez annyi sok tudományos, nemzetgazdasági, turistikai és egyéb érdek fűződik, a melyben az eddigi beható tanulmányok és felfedezések után is még sok tennivaló van, — minél behatóbban átkutatni a természetben és a laboratoriumban és minél részletesebben képviselni gyűjteményeinkben.

Eme feladat teljesítését illetőleg több irányban haladtunk előre nevezetesen:

Határhegységünk centralis részének vázát alkotó tüzes eredésű kőzet folytatására, sőt vérrokonára akadtam *N.-Bárod* vidékén, miről

természettudományi szakosztályunk 1903. decemberi ülésén tettem jelentést.

Régebbi kirándulásaim főbb vonalainak és eredményeinek ismertetése megjelent természettudományi Értesítőnk XXV. köt. I—II. füzetében „A Vlegyásza-Biharhegységbe tett földtani kirándulásaimról“ czímen.

Eme kutatásaimnak részletes közzétani és geológiai eredményeit tartalmazó dolgozatom nagyobb terjedelme és Egyletünk súlyos pénzügyi helyzete következtében nem láthatott napvilágot Értesítőnk hasábjain, hanem magyar és német szövegében összesen nyolcz ívet meghaladó terjedelemben „Adatok a Vlegyásza-Biharhegység“ geológiájához“ czímen a Földtani Közlöny 1904. évi 1—4 füzetében van megjelenőben.

Nyugati Határhegységünk régibb tüzes eredésű kőzeteinek részletesebb megvizsgálásával — mint a fentebbiekből is kitűnik — K. SZENTPÉTERY ZSIGMOND foglalkozott, a ki az Ásványtár részéről nyert megbízatásból kifolyólag bejárta és tanulmányai alapján részletesen leírta és osztályozta a Koppándnál kezdődő vonulatot le az *Aranyos völgyéig*.

Örömmel említtem itt meg ezzel kapcsolatban azt a körülményt, hogy a m. kir. földtani intézetnek munkaterve szerint tagjai közül többen nyugati Határhegységünk déli felében végezték az elmúlt esztendőben részletes felvételeiket, mint az intézet utóbbi Évi jelentéseiből is kitűnik, csak az a kár, hogy eme működés legfontosabb eredményét a részletes geológiai térképlapokat, a melyeknek publikálása országos intézetünknek egyik fontos feladata, olyan nehéz megszerezni.

Gyűjteményünk egyéb részének feldolgozása terén is haladtunk előre:

Dr. LÖRENTHÉY IMRE budapesti egyetemi professor visszaküldte a tárunkból már régebben kikölesönzött teknős maradványokat, miután azokat „Két új teknősfaj a kolozsvári eocén képződményekből“ czímen, két photoalgraphiai tábla és több, a szöveg közé nyomott ábra kíséretében, magyar és német nyelven a Földtani Közlöny 1903. 5—6 füzetében leírta.

Dr. KOCH ANTAL egyetemi professor tavaly kikölesönzött harmadkori halmaradványaink tanulmányozását még eddig nem fejezte be.

PRINZ GYULA egyetemi tanársegéd Breslauban tanulmányozás céljából kikölesönözte *Phylloceras aulonotum* Herb. nevű kővület-fajunkat.

Dr. LOCZKA JÓZSEF budapesti nemzeti múzeumi őrnek 0.31 gr. aranyhegyi pseudobrookitot engedtünk át egy régebben megkezdett vegytani elemzés befejezésére, azzal a kikötéssel, hogy az elért

eredményeket még abban az esetben is közölje velünk, ha azokat nem publikálná.

Tárunk múlt esztendei gyarapodásának vázolására térve át, legelőször rendszeres gyűjtéseinkről adok számot.

Ezeknek a révén K. SZENTPÉTERY ZSIGMOND kirándulásai kapcsán 250 darabbal szaporodott nyugati Határhegységünk *Koppánd—Mészkö—Borrév* közti területéről való gyűjteményünk, mely gyűjteménynek a növeléséhez magam is hozzá járultam 49 darabbal.

Jelentékenyen (230 példával) szaporodott továbbá gyűjtéseink folytán *Csucsá—Remecz—Rév—Nagybáród* határai között eső területnek gyűjteményeinkben való képvisellete, mely vidéknek egy részéről eddigelé tárgyaink egyáltalában nem voltak.

Az *Erdélyi medence nyugati szegélyén* Retteg, Dés, Szamosújvár, Macskás, Csomafája, Dezmér, Györgyfalva, Méra környékén végeztünk gyűjtéseket, miáltal 228 darabbal szaporodtak megfelelő gyűjteményeink.

Az erdélyi medence keleti részéből *Korond* és *Parajd* vidékén végezett tanulmányom kapcsán 40 darab, PÉTER PÁL IV-ed éves tanárjelöltnek hargitai gyűjtéséből pedig 60 darab tárgy került tárunkba.

BALOGH ERNŐ III-ad éves tanárjelölt *Soborsin* vidékén gyűjtött 18 drb. kőzetet. Ezekon kívül *Alpár, Nagykörös, Vily, Csorba* vidékéről is gyarapodott tárunk kisebb, alkalomszerű gyűjtések révén.

Vétel útján THEMÁK EDÉTől 6 drb., DR. EGER L.-től 19 drb., WURSCHEK JÁNOSTól 8 drb ásvánnyal GRUNDEYTől (1 drb Dadoerinus gracillissal) DÚLTól 3 drb kővélettel szaporodott gyűjteményünk.

Csere útján meteoritjaink közzé iktattunk újabb esésekből nagybecsű képviselőket, nevezetesen a helsingforsi egyetem ásványgyűjteményétől 1300 gr súlyú meteorikövet (gömbös chondritot) kaptunk a *bjurböli* (Finnland 1899. márcz. 12-iki) esésből, melyért 974·6 gr mocsvidéki meteorikövet (1 drb keszü 750 gr, 1 drb Gyulatelke 139 gr, 1 drb Báré 85·6 gr) adtunk. JULIUS BÖHM wieni ásványkereskedőtől megszereztünk 356 gr súlyú szép darabot a rendkívül érdekes szerkezetű *mukeropi* (német-délnyugatáfrikai 1899-ben talált) meteorvasból, továbbá 192 gr súlyú darabot a szintén igen becses *ergheoi* (Brava, Somali-félsziget, Afrika, 1889 júliusi esés) meteorvasból 1804 gr mocsvidéki meteorikőért (1070+208+38+37+11+312+81+17+30).

Ajándékozónk között a múlt esztendőről GABROTITZ vasúti főellenőr Désen (27 drb kőzet különböző helyekről) NAGY JÁNOS helybeli kőfaragó mester (8 drb ásvány és kővélet), DR. RIEGLER GUSZTÁV egyetemi tanár (2 drb korondi csiszolt aragonit), VARGA SÁNDOR tanárjelölt (17 drb rozsnyóvidéki kőzet), MAUTNER JÓZSEF

nagybárádi bányagondnok (4 drb díszpélda köszén és kövület Nagybárádról), ZSÁK ZOLTÁN tanársegéd (5 mésztufa levéllenyomattal Kolozsvárról), HANDL KÁROLY révi pályafelügyelő (1 drb szív-alakú concretio Bánlakáról) nevét kell hálánk kifejezése mellett megörökítenünk.

Több olyan tárggyal is szaporodott gyűjteményünk a múlt esztendő folyamán, a melyet meghatározás vagy véleményadás céljából hoztak be hozzánk ismerőseink, úgy, hogy összes szaporodásunk jóval meghaladja az 1100 darabot.

Midőn befejezésül megemlítem, hogy gyűjteményünknek az 1903. évfolyamán összesen 540 személy látogatója volt, jelentésének tudásúl vételét kérve vagyok az igen tisztelt Közgyűlésnek

kész szolgálja:

DR. SZÁDECZKY GYULA.